

ONDINE

**WITOLD
LUTOŚLAWSKI**

**Concerto for Orchestra
Partita for Violin and Orchestra
Novelette**

**Christian Tetzlaff
Finnish Radio Symphony Orchestra
Nicholas Collon**

WITOLD LUTOSŁAWSKI

WITOLD LUTOSŁAWSKI (1913–1994)

Concerto for Orchestra (1950–54) 28:41

1	I Intrada (Allegro maestoso)	7:15
2	II Capriccio notturno ed Arioso (Vivace)	5:46
3	III Passacaglia, Toccata e Corale (Andante con moto – Allegro giusto)	15:40

Partita for Violin and Orchestra (1988) 15:23

4	I Allegro giusto	3:53
5	II Ad libitum	0:51
6	III Largo	6:33
7	IV Ad libitum	0:45
8	V Presto	3:21
- (Piano part: Jouko Laivuori)

Novelette (1979) 15:45

9	I Announcement	1:41
10	II First Event	2:30
11	III Second Event	3:20
12	IV Third Event	2:05
13	V Conclusion	6:09

CHRISTIAN TETZLAFF, violin (4–8)

FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA
NICHOLAS COLLON, conductor

Witold Lutosławski (1913–1994): Concerto for Orchestra; Partita for violin and orchestra; Novelette

Polish composer Witold Lutosławski was one of the most prominent creative musicians of the period following the Second World War. His milestone contribution to the history of modern music is 'aleatoric counterpoint' or 'restricted aleatorics', a composition technique he developed in the early 1960s. In this, individual musicians are given notated parts that do not need to be exactly synchronised with one another. According to Lutosławski, "each musician must play their part as if they were playing alone". However, his aleatoric sections are devised so that even though their execution at the detail level varies from one performance to another, the overall shape and feel of these sections remains firmly under the composer's control.

That being said, the importance of aleatoric counterpoint in Lutosławski's output is often overstated. His oeuvre is stylistically and expressively pluralist, extending far beyond aleatorics. Lutosławski's career can be analysed into an early Neo-Classical period, followed by a transition to fully chromatic twelve-tone music in the late 1950s (which, however, was unrelated to proper Schönbergian dodecaphony) and further to the horizons opened up by aleatoric counterpoint or restricted aleatorics in the early 1960s. Even in the aleatoric period, though, Lutosławski's music included traditionally structured sections, and indeed the percentage of precisely notated music increased towards his late period in the late 1970s, particularly following another transition in the early 1980s. His late works are characterised by more nuanced and translucent harmony, increased rhythmic clarity and directness and a more prominent role for expressive melodic writing.

Lutosławski is best known for his orchestral works, above all his four symphonies, the Concerto for Orchestra and solo concertos. He also wrote several shorter works for orchestra with or without soloist. Vocal music and chamber music are in a minor role in his output, yet there are substantial works to be found in these genres as well. Nevertheless, it comes as no surprise that his finest solo songs are those that have an orchestral accompaniment.

Concerto for Orchestra

The genre 'concerto for orchestra' is a 20th-century concept. Béla Bartók was not the first composer to write such a work (Paul Hindemith, for instance, wrote his in 1925) but it is Bartók's Concerto for Orchestra (1943) that is the best-known example of this genre – the benchmark, if you will. It is the backdrop and model for Lutosławski's Concerto for Orchestra (1950–1954), not least because Bartók was one of his great early influences. "At one point, his influence on me was immense. Traces of it can still be found in my recent works, although they are fundamentally very distant from his music," said Lutosławski in 1984.

One of the common features of Bartók and of Lutosławski's early period is the use of folk music elements, yet the two maestros applied folk music in very different ways. With Bartók, the folklorist features are often evident on the surface, while Lutosławski frequently used folk music simply as raw material, integrating it so organically into his own idiom that its origins can no longer be discerned in the end result. It may well be that drawing on folk music was for him a tool for balancing between the official Socialist Realism arts policy of the day and his own expressive ambitions; after all, Socialist Realism was all about clarity and comprehensibility, and folk music was generally accepted as a suitable means to that end.

Lutosławski's Concerto for Orchestra scored a huge success when it was premiered in Warsaw in November 1954. It was the culmination of his early period and established him at one fell swoop as the most significant Polish composer since Karol Szymanowski, in the eyes of audiences and critics alike. In a belated international recognition, the work was awarded 1st prize at the UNESCO composer rostrum in 1963. Lutosławski subsequently attempted to distance himself from the Concerto, after having progressed to aleatoric counterpoint in the 1960s, but this proved futile. It had established itself as one of the classics of the post-war orchestral repertoire, and ultimately he ended up conducting it himself on several occasions. It is of sufficient substance and importance to be considered on a par with his symphonies.

The material of the Concerto for Orchestra is based on folk tunes collected in Mazovia near Warsaw. Lutosławski originally intended to write a series of small pieces, but the material began to expand into a more extensive shape almost of its own accord. The motifs derived from folk music generated a close-knit texture that both provides cohesion within the movements and ties the movements together. A masterful orchestrator, Lutosławski creates energetically brilliant virtuoso passages and ruggedly powerful soundscapes with equal ease.

The opening movement, *Intrada*, starts with a steady beat over which the folk music material emerges and proliferates. The movement alternates between rhythmic energy, wind instrument figurations and robust outbursts. After the culmination, the motif play from the beginning returns in a more lyrical guise.

The middle movement, *Capriccio notturno e Arioso*, begins as an airy scherzo, sort of a modern take on Mendelssohn, but the fairy round is interrupted when fanfares introduce the scorchingly intense *Arioso*. The scherzo returns, but as a dark shadow of its former self.

The emphasis of the work is in its concluding movement, *Passacaglia, Toccata e Corale*, which is longer than the other two movements combined. Despite its tripartite title, it is cast in two principal sections (*Passacaglia – Toccata e Corale*). The passacaglia theme is introduced on double basses playing pizzicato, supported by the harp. This underpins a steady and sure growth in the first half of the movement. The second principal section is a steamroller of a toccata whose material is derived from the passacaglia theme and also from the material of the 'Intrada'. Twice, a hymn-like chorale erupts from amidst the toccata, first as a lyrical respite and at the end as a magnificent apotheosis.

Partita for violin and orchestra

Partita for violin and orchestra (1988) is a late work and, according to Lutosławski himself, is harmonically and melodically akin to a group of works that includes one of his most important creations, the Third Symphony (1979–1983). The genesis of the *Partita* is linked

to that of another work for violin and orchestra, *Chain 2* (1985). The *Partita* initially saw the light of day in a version for violin and piano in 1984, but when Lutosławski heard Anne-Sophie Mutter perform *Chain 2*, he decided to write an orchestral version of the *Partita* as well. The two works may be performed as a combo with the insertion of *Interlude* (1989) between them.

The *Partita* is a work in five movements that are played without a break. Its substance is in its first, third and fifth movements, which are linked by two brief 'ad libitum' movements for violin–piano duo. Indeed, these shorter movements were lifted almost as is from the original version for violin and piano. The principal movements are precisely notated (except for a brief transition in the concluding movement), while the 'ad libitum' movements are written aleatorically: the violin and piano parts are written in separate boxes and should not be rhythmically synchronised.

The partita is a suite-like genre that was popular in the Baroque era, and the three principal movements in Lutosławski's *Partita* are loosely connected to Baroque dance characters (*courante*, *air*, *gigue*). The opening movement is by turns severely rhythmic and mysteriously fragile. The slow middle movement is the emotional focus of the work and also the most diverse, ranging from fiery intensity to delicate subtlety, from soaring melodic arcs to introvert meditation. The concluding movement is driven by a triplet rhythm that is interrupted first by a meditative passage and then by a brief aleatoric intrusion by violin and piano before an energetic accelerating conclusion.

Novelette

In addition to his four symphonies and the Concerto for Orchestra, Lutosławski wrote several more concise and concentrated orchestral works, which are none the less important as facets of his compositional output. These include *Novelette* (1979), written to a request from Mstislav Rostropovich, who had become acquainted with the composer nearly a decade earlier when he premiered the Cello Concerto that Lutosławski wrote for him (1970). Rostropovich conducted the premiere of *Novelette* in Washington DC in January 1980.

Novelette is from towards the end of Lutosławski's middle period. After an early Neo-Classical period influenced by Bartók, he had developed a new, modernist idiom with 'aleatoric counterpoint' or 'restricted aleatorics'. However, even with this technique his music included precisely synchronised sections, and the occurrence of aleatorics began to decrease in his late period, beginning after his Third Symphony (1979–1983).

The title *Novelette* is a literary one; Schumann used it as a title for a musical piece in his day. True to the description, in the context of Lutosławski's output this piece is like a novella or short story compared with the novel-like proportions of the symphonies: equally rich in detail but more concise in form and often more akin to chamber music and more translucent in sound. The work is cast in five movements, combining aleatoric and traditionally notated sections.

The brief opening movement, *Announcement*, features crushing rhythmic blows and fragile aleatoric sections in alternation until a fierce aleatoric outburst concludes the movement.

At the core of the work there are three movements each described as an *Event*. *First Event* is the only movement that is precisely notated throughout; thus, it is also rhythmically clearer and more dynamic than the rest. The calmer *Second Event* opens with a bassoon solo, and the winds are centrally featured otherwise too. Its light mood is soured by a sudden exclamation. *Third Event* is lively and scherzo-like.

Conclusion is the most extensive of the movements. It emerges from the low notes of the harps and grows into an increasingly dense interplay of violin melodies and their countersubjects, ending with a first culmination. This gives way to a kaleidoscope of textures that eventually leads into a second, condensed and chaotic culmination, the dramaturgical high point of the entire. A reminiscence of the opening gesture of the work seals the conclusion.

Kimmo Korhonen

Translation: Jaakko Mäntyjärvi

Christian Tetzlaff has been one of the most sought-after violinists and exciting musicians on the classical music scene for many years. "The greatest performance of the work I've ever heard," Tim Ashley wrote in the Guardian about his interpretation of the Beethoven Violin Concerto with Daniel Harding. In the Frankfurter Rundschau Hans-Klaus Jungheinrich called it virtually a "rediscovery" of this frequently played work.

Concerts with Christian Tetzlaff often become an existential experience for interpreter and audience alike; old familiar works suddenly appear in an entirely new light. In addition, he frequently turns his attention to forgotten masterpieces like Joseph Joachim's Violin Concerto, which he successfully championed, and attempts to establish important new works in the repertoire, such as the Violin Concerto by Jörg Widmann, which he premiered. He has an unusually extensive repertoire and gives approximately 100 concerts every year. Christian Tetzlaff served as Artist in Residence with the Berlin Philharmonic, participated in a concert series over several seasons with New York's Metropolitan Opera Orchestra under James Levine and appears regularly as a guest with such ensembles as the Vienna and New York Philharmonic Orchestras, the Concertgebouw Orchestra and London's leading orchestras.

Essential to Tetzlaff's approach are the courage to take risks, technical brilliance, openness and alertness to life. Significantly, Christian Tetzlaff played in youth orchestras for many years. His teacher at the Lübeck University of Music was Uwe-Martin Haiberg, for whom musical interpretation is the key to violin technique. Christian Tetzlaff founded his own string quartet in 1994, and chamber music is still as important to him as his work as a soloist with and without orchestra. The Tetzlaff Quartet has received such awards as the Diapason d'Or, and the trio with his sister Tanja Tetzlaff and pianist Lars Vogt was nominated for a GRAMMY. Christian Tetzlaff has also received numerous awards for his solo CD recordings. He plays a violin made by the German violin maker Peter Greiner and teaches regularly at the Kronberg Academy.

www.christiantetzlaff.com

The **Finnish Radio Symphony Orchestra** (FRSO) is the orchestra of the Finnish Broadcasting Company (Yle), and its mission is to produce and promote Finnish musical culture.

The Radio Orchestra of ten players founded in 1927 grew to symphony orchestra proportions in the 1960s. Its Chief Conductors have been Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo, Hannu Lintu, and as of autumn 2021 Nicholas Collon.

In addition to the great Classical-Romantic masterpieces, the latest contemporary music is a major item in the repertoire of the FRSO, which each year premieres a number of Yle commissions. During the 2021/2022 season the orchestra premiered six new works. Another of the orchestra's tasks is to record all Finnish orchestral music for the Yle archive.

The FRSO has recorded works by Mahler, Bartók, Sibelius, Hakola, Lindberg, Lutoslawski, Saariaho, Sallinen, Kaipainen, Kokkonen and others. It has twice won a Gramophone Award: for its album of Lindberg's Clarinet Concerto in 2006 and of Bartók Violin Concertos in 2018. Other distinctions have included BBC Music Magazine, Académie Charles Cros, MIDEM Classical awards and GRAMMY nominations in 2020 and 2021. Its album of tone poems and songs by Sibelius won an International Classical Music Award (ICMA) in 2018, and it has been the recipient of a Finnish EMMA award in 2016 and 2019. In 2023, the orchestra was nominated for Gramophone's Orchestra of the Year award.

FRSO concerts are broadcast live on the Yle Areena and Radio 1 channels, and later on the same evening on the Yle Teema TV channel. Recordings of the concerts are also shown on Yle TV 1.

www.yle.fi/rso

British conductor **Nicholas Collon** is recognized for his elegant conducting style, searching musical intellect and inspirational music-making. He is Chief Conductor of the Finnish Radio Symphony (the first non-Finnish conductor ever to hold this post), Founder and Principal Conductor of the Aurora Orchestra; he will tour Europe with both orchestras in the 23/24 season. From 2016–2021 he was Chief Conductor of the Residentie Orkest in Den Haag (latterly also Artistic Advisor) and was Principal Guest of Gürzenich-Orchester from 2017–2022.

Collon's plans in Helsinki in 23/24 include a focus on Richard Strauss, a residency with Sir George Benjamin, as well as plans to premiere an unprecedented 13 new works. He also leads the Aurora Orchestra in their residencies at Kings Place and at the Southbank, where they have reinvented the concert format with their 'Orchestral Theatre' Series. Together they appear regularly at the Amsterdam Concertgebouw, Cologne Philharmonie, Elbphilharmonie Hamburg, and festivals such as Bremen, Rheingau, Schleswig Holstein, Gstaad, and the BBC Proms where they perform every year in their hugely popular memorized performances.

Collon returns this season to conduct the Orchestre National de France, Dresden Philharmonic, Frankfurt Radio Symphony and Danish National Symphony Orchestra. He will also conduct the Barcelona Symphony and will make his debut with the Munich Philharmonic in 2024 and WDR Symphony Orchestra in 2025.

Collon has conducted over 250 new works, including the UK or world premieres of works by Unsuk Chin, Brett Dean, Phillip Glass, Colin Matthews, Anna Meredith, Nico Muhly, Olivier Messiaen, Krzysztof Penderecki, Mark-Anthony Turnage, Judith Weir, and Du Yun. He is a regular guest of the Bamberg Symphony and BBC Philharmonic orchestras, the latter of whom he will conduct at the 2024 BBC Proms, and has also conducted DSO Berlin, ORF Radio-Symphonieorchester Wien, Netherlands Radio Philharmonic, Philharmonia, London Philharmonic, New World Symphony, Minnesota Symphony, City of Birmingham Symphony and Chamber Orchestra of Europe amongst many others.

His first album release with the Finnish Radio Symphony in Spring 2022 (Sibelius on Ondine) received 5-star reviews in Finland and internationally; in Autumn 2022 they released an album of works by Thomas Adès which won a Diapason d'Or, and they have since released two further albums of works by Wennäkoski and Bacewicz. Past recordings have included discs for Deutsche Grammophon and Warner with the Aurora Orchestra, with whom he won the Echo Klassik Award for 'Klassik Ohne Grenzen' in 2015; and discs with the Danish Radio Symphony, Philharmonia and Hallé orchestras.

Opera productions have included Peter Grimes and Don Giovanni for Oper Koeln, Magic Flute at English National Opera, Jonathan Harvey's Wagner Dream at Welsh National Opera, Rape of Lucretia for Glyndebourne Touring Opera, and Turn of the Screw at the Aldeburgh Festival with Aurora Orchestra. Born in London, Nicholas is a violist, pianist and organist by training, and studied as Organ Scholar at Clare College, Cambridge.

www.nicholascollon.co.uk

Witold Lutosławski (1913–1994): Konsertto orkesterille; Partita viululle ja orkesterille; Novelette

Puolalainen Witold Lutosławski kuuluu toisen maailmansodan jälkeisen kauden merkittävimpiin säveltäjähahmoihin. Hänen tavaramerkkinsä modernin musiikin historiassa on hänen 1960-luvun alussa kehittämänsä ”aleatorinen kontrapunkti” tai ”rajoitettu aleatorisuus”, jossa yksittäisten muusikoiden osuuksia ei tarvitse synkronoida rytmisesti tarkasti keskenään. Lutosławskin mukaan ”jokaisen soittajan on esitettävä osuutensa niin kuin hän soittaisi yksin”. Aleatoriset jaksot on kuitenkin toteutettu niin, että vaikka yksityiskohdat vaihtelevat esityksestä toiseen, kokonaisvaikutelma pysyy tiukasti säveltäjän hallinnassa.

Aleatorisen kontrapunktin merkitystä Lutosławskin musiikissa on kuitenkin usein myös liioiteltu. Hänen tuotannostaan rakentuu tyyllisesti ja ilmaisullisesti moniulotteinen kokonaisuus, joka ulottuu erilaisine tyyllivaiheineen paljon aleatorisuutta laajemmalle. Omine jaksoineen Lutosławskin uralta hämmöttävät dynaamista uusklassismia edustava varhaiskausi, siirtyminen 1950-luvun lopulla täyskromaattiseen 12-säveliseen musiikkiin, joka ei kuitenkaan liity varsinaiseen schönbergiläiseen dodekafoniaan, ja edelleen 1960-luvun alussa aleatorisen kontrapunktiin tai rajoitetun aleatorisuuden avaamat mahdollisuudet. Lutosławskin musiikissa on aleatorisella kaudellakin ollut jatkuvasti myös perinteisellä tavalla toteutettuja jaksoja, ja niiden osuus kasvoi edettäessä kohti hänen 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun murrosvaiheen myötä koittanutta myöhäiskauttaan. Sille oli ominaista aiempaa sävykkäämpi ja läpikuultavampi harmonia, suurempi rytminen selkeys ja suoraviivaisuus sekä ilmeikkään melodiikan keskeisempi rooli.

Lutosławski tunnetaan parhaiten orkesteriteoksistaan, ennen muuta neljästä sinfoniasta, orkesterikonsertosta ja solistikonsertoista. Niiden rinnalla hän sävelsi useita tiiviimpiä orkesteri- ja solistiteoksia. Lauluteosten ja kamarimusiikin asema on orkesterimusiikin rinnalla vähäisempi, vaikka niihinkin kuuluu useita täysipainoisia teoksia. Kuvaavaa on, että laulustakin hienoimpia ovat ne, joissa orkesteri on mukana.

Konsertto orkesterille

Orkesterikonsertto on sinfoniaorkesterin teoksena 1900-luvun luomus. Béla Bartók ei ollut ensimmäinen sellaisen säveltänyt – esimerkiksi Paul Hindemith kirjoitti orkesterikonserttonsa jo 1925 – mutta juuri Bartókin konsertto (1943) on lajin teoksista tunnetuin, eräänlainen sävellysmuodon peruskivi. Se muodostaa taustan ja esikuvan myös Lutosławskin orkesterikonsertolle (1950–54), ei vähiten siksi että Bartók oli yksi hänen varhaisemman tuotantonsa suuria esikuvia. ”Yhdessä vaiheessa hänen vaikutuksensa minuun oli valtava. Jälkiä tästä vaikutuksesta voi yhä löytää viimeaikaisista teoksistani, vaikka pohjimmiltaan ne ovat etäällä hänen musiikistaan”, Lutosławski totesi 1984.

Yksi yhdistävä tekijä Bartókin ja Lutosławskin varhaiskauden välillä on kansanmusiikkiainesten käyttö. Kahden suuren mestarin tapa soveltaa kansanmusiikkia on kuitenkin hyvin erilainen. Bartókin teoksissa folkloristinen sävy on usein kuuluvilla jo pintatasolla, kun taas Lutosławskille kansanmusiikkiaiheet olivat usein vain raaka-ainetta, joka on sulautettu niin orgaaniseksi osaksi hänen omaa sävelkieltään, että soiva lopputulos on irtaantunut folkloristisista alkujuuristaan. Kansanmusiikin käyttö saattoikin olla hänelle väline tasapainoilla aikakauden sosialistista realismia ajavan virallisen taidepolitiikan ja omien ilmaisupyrkimysten välillä; sosialistinen realismihan korosti selkeyttä ja yleistajuisuutta, ja kansanmusiikin käyttöä pidettiin yhtenä keinona niiden saavuttamiseksi.

Lutosławskin konsertto orkesterille oli suurmenestys kantaesityksessään Varsovassa marraskuussa 1954. Se oli hänen varhais kautensa huippenus ja nosti hänet kertaikalla sekä kriitikoiden että yleisön mielissä merkittävämmäksi puolalais säveltäjäksi sitten Karol Szymanowskin. Myöhemmin kansainvälisenä tunnustuksena teos sai ensipalkinnon UNESCON säveltäjärostrumissa 1963. Edettyään 1960-luvun alussa modernistiseen aleatoriseen kontrapunktiin Lutosławski yritti ottaa teokseen etäisyyttä mutta turhaan. Orkesterikonsertosta on tullut yksi toisen maailmansodan jälkeisen orkesterimusiikin klassikoista, ja Lutosławski johti sitä lopulta usein itsekin konserteissaan. Merkityksessään ja painokkuudessaan se kuuluukin sinfonioiden rinnalle hänen tuotannossaan.

Orkesterikonserton materiaali pohjautuu kansansävelmiin, jotka on kerätty Varsovan lähistöltä Masoviasta. Alun perin Lutosławskin ajatuksena oli säveltää sarja pienimuotoisia kappaleita, mutta materiaali alkoi kuin väkisin kasvaa laajamuotoiseksi teokseksi. Kansansävelmistä muokatut aiheet synnyttävät tiiviin motiivisen verkoston, joka luo siteitä sekä osien sisälle että niiden välille. Orkesteria Lutosławski käyttää mestarin tavoin ja luo vuoroin säihkyvän rikkaita, vauhdikkaan virtuoosisia ja jyhkeän voimakkaita sointimaisemia.

Avausosa *Intrada* syttyy soimaan tasarytmisenä sykkeenä, jonka ylle kansanmusiikkiaiheeseen perustuva motiivinen aines alkaa kasvaa ja versoutua. Osassa vuorottelevat motorisuus, puhaltimien kuvioisuus ja jyrkät purkaukset. Huipennuksen jälkeen avauksen motiivileikki palaa lyyrissävyisemmässä muodossa.

Konserton keskiosa *Capriccio notturno e Arioso* alkaa aineettomasti kiitävänä scherzona, eräänlaisena modernisoituna Mendelssohnina, mutta yön keijujen leikki katkeaa, kun fanfaarit kutsuvat esiin paahavan intensiivisen Arioson. Lopussa scherzo-jakso palaa mutta kuin tummentuneena varjona aiemmasta.

Teoksen painopiste on päätösosassa *Passacaglia, Toccata e Corale*, joka on pitempi kuin kaksi muuta osaa yhteensä. Kolmiosaisesta nimestä huolimatta se jakaantuu kahteen päävaiheeseen (*Passacaglia – Toccata e Corale*). Kontrabassojen pizzicatot esittävät harpun tukemana passacaglia-teeman, jonka ympärille osan alkupuolen määrätietoinen kasvu rakentuu. Osan toisena pääjaksona on motorisen tehokkaasti wyöryvä toccata, jonka materiaali palautuu passacaglia-teemaan ja avausosan *Intradan* musiikkiin. Toccatan keskelle puhkeaa kahdesti koraali, ensin lyyrisenä suvantona, sitten päätöksessä mahdollisesti huipentuvana apoteosoina.

Partita viululle ja orkesterille

Partita viululle ja orkesterille (1988) on Lutosławskin myöhäisvaiheen teoksia ja kuuluu hänen mukaansa harmonisesti ja melodisesti samaan teosryhmään kuin hänen merkittävimpiin luomuksiinsa kuuluva kolmas sinfonia (1979–83). Partitan syntyhistoria

kietoutuu yhteen toisen viululle ja orkesterille sävelletyn teoksen *Chain 2* (1985) kanssa. *Partita* valmistui ensin versiona viululle ja pianolle 1984. Kun Lutosławski kuuli *Chain 2:n* Anne-Sophie Mutterin esittämänä, hän päätti tehdä *Partitastakin* orkesteriversiön. Kahta teosta on mahdollista esittää myös yhtenä laajempana kokonaisuutena, jolloin *Partitan* ja *Chain 2:n* välissä on vielä *Interlude* (1989).

Partita on viisiosainen, tauotta soitettava kokonaisuus. Sen varsinaisia pääosia ovat ensimmäinen, kolmas ja viides, joita yhdistää kaksi lyhyempää *Ad libitum* -osaa viulun ja pianon duolle. Väliosat onkin siirretty orkesteriversioon lähes sellaisenaan alkuperäisestä viulu-piano-teoksesta. Pääosat on nuotinnettu tarkasti (lukuun ottamatta yhtä päätösoosan lyhyttä käännettä), kun taas *Ad libitum* -osissa Lutosławski käyttää aleatorista kirjoitustapaa, jossa viulun ja pianon osuudet on nuotinnettu omiksi laatioikseen, eikä niitä pidä synkronoida rytmisesti keskenään.

Partitan otsikko viittaa barokin kaudella suosittuun sarjamuotoiseen teoslajiin, ja Lutosławskin teoksen kolme pääosaa liittyvät väljästi kolmeen barokin osatyyppiin (*courante*, *air*, *gigue*). Avausosassa on sekä ankarailmeistä rytmisyyttä että hauraampaa salaperäisyyttä. Hidas keskiosa on teoksen emotionaalinen painopiste ja osista moniulotteisin, vuoroin liekehtivän intensiivinen, lavean laulavalinjainen, hauraasti aavisteleva tai sisäistyneesti mietiskelevä. Päätösoosaa hallitsee triolisykkeinen liike-energia, jonka keskeyttää ensin mietiskelevä taite ja sitten viulun ja pianon lyhyt aleatorinen kärjistyksen rientoisaa loppukiihdytystä.

Novelette

Neljän sinfonian ja orkesterikonserton lisäksi Lutosławski sävelsi useita tiiviimpiä ja ilmaisultaan keskitettympiä orkesteriteoksia, nekin olennaisia hänen säveltäjäytensä kokonaiskuvassa. Niihin lukeutuu Mstislav Rostropovitšin pyynnöstä syntynyt *Novelette* (1979). Rostropovitšin yhteys säveltäjään oli syntynyt jo kymmenkunta vuotta aiemmin, kun hän oli kantaesittänyt Lutosławskin hänelle kirjoittaman sellokonserton (1970). Rostropovitš johti *Noveletten* kantaesityksen Washingtonissa tammikuussa 1980.

Novelette sijoittuu Lutosławskin keskikauden päätösvaiheeseen. Bartókin vaikutusta henkivän uusklassisen varhaiskauden jälkeen hän oli 1960-luvun alussa siirtynyt uudenlaiseen modernistiseen ilmaisuun kehittämänsä ”rajoitetun aleatorisuuden” tai ”aleatorisen kontrapunktin” myötä. Aleatorisuuteen liittyy Lutosławskilla kuitenkin myös tarkasti johdettuja jaksoja, ja kolmannen sinfonian (1979–83) jälkeen koittaneella myöhäiskaudella aleatoristen jaksoiden osuus väheni.

Otsikko ***Novelette*** on lainattu kirjallisuudesta, ja se on tuttu jo Schumannin tuotannosta. Nimensä mukaisesti teos on Lutosławskin tuotannossa kuin laaja novelli sinfonioiden romaanimaisien hahmotusten rinnalla, yksityiskohdiltaan yhtä rikas mutta muodoltaan tiiviimpi ja soinniltaan usein kamarimusiikillisempi ja läpikuultavampi. Teoksessa on viisi eriluonteista osaa, joissa Lutosławski yhdistelee aleatorisia ja perinteiseen tapaan toteutettuja jaksoja.

Lyhyessä avausosassa ***Announcement (Ilmoitus tai Ennustus)*** rajut rytmiset iskut ja hauraammat aleatoriset jaksot vuorottelevat, kunnes esiin puhkeaa aleatorinen purkaus.

Teoksen keskellä on kolme osaa otsikolla ***Event (Tapahtuma)***. ***First Event*** on teoksen ainoa kauttaaltaan johdettu osa ja siten rytmisesti muita osia selkeäpiirteisempi ja dynaamisempi. Rauhallisemmassa osassa ***Second Event*** piirtyy aluksi esiin fagotin soolo, ja ylimalkaan puhaltimeilla on keskeinen rooli. Äkillinen purkaus kuitenkin rikkoo osan kepeän tunnelman. ***Third Event*** saa eläväisen ja scherzomaisen luonteen.

Conclusion (Päätös tai Johtopäätös) on osista laajin. Se kasvaa esiin harppujen matalien äänien uumenista, muotoutuu viulujen melodialinjojen ja niitä vasten peilautuvien vastaäänien tihentymäksi ja saavuttaa osan ensimmäisen huipentuman. Moni-ilmeisesti häilyvät tekstuurit vievät toiseen, tiiviin kaoottiseksi kasaantuvaan kulminaatioon, teoksen dramaturgiseen lakipisteeseen. Muistuma teoksen avauseleestä naulaa teoksen kiinni.

Kimmo Korhonen

Christian Tetzlaff on ollut monta vuotta klassisen musiikkimaailman kysytyimpiä ja kiitetyimpiä viulisteja. ”Hienoin kuulemani esitys tästä teoksesta”, kirjoitti Tim Ashley Guardian-lehdessä Tetzlaffin esitettyä Beethovenin viulukonserton Daniel Hardingin johdolla. Frankfurter Rundschau -lehdessä Hans-Klaus Jungheinrich mainitsi tämän usein soitetun teoksen kuulostaneen kuin ”uudesti löydetyltä”.

Tetzlaffin esiintymisistä tulee usein valaisevia kokemuksia niin soittajalle kuin kuulijalle: vanhat tutut teokset näyttäytyvät kokonaan uudessa valossa. Tetzlaff myös esittää unohtuneita mestariteoksia kuten menestyksekkäästi ohjelmistoon palauttamaansa Joseph Joachimin viulukonserttoa. Lisäksi hän pyrkii tuomaan ohjelmistoon uusiakin teoksia, kuten kantaesittämänsä Jörg Widmannin viulukonserton. Tetzlaffilla on poikkeuksellisen laaja ohjelmisto, ja hän pitää noin 100 konserttia vuosittain. Hän on ollut Berliinin filharmonikkojen nimikkotaiteilijana ja esiintynyt useana kautena New Yorkin Metropolitan-oopperan orkesterin kanssa James Levinen johdolla. Hän esiintyy säännöllisesti mm. Wienin ja Lontoon filharmonikkojen, Concertgebouw-orkesterin ja Lontoon muiden johtavien orkesterien solistina.

Christian Tetzlaffin esiintymisissä keskeistä on rohkeus ottaa riskejä, tekninen loistokkuus, avoimuus ja herkkyyks. On merkittävää, että hän soitti useita vuosia nuoriso-orkestereissa. Hänen opettajanaan Lyypekin musiikkikorkeakoulussa oli Uwe-Martin Haiberg, jolle musiikin tulkinta on viulutekniikan avain. Tetzlaff perusti oman jousikvartettinsa vuonna 1994, ja kamarimusiikki on edelleen hänelle yhtä tärkeää kuin sooloesiintymiset yksin tai orkesterin kanssa. Tetzlaff-kvartetti on voittanut mm. Diapason d'Or -palkinnon. Lisäksi Christianin sisarensa Tanja Tetzlaffin ja pianisti Lars Vogtin kanssa muodostama trio oli ehdolla GRAMMY-palkinnon saajaksi ja voitto Echo Klassik -palkinnon vuonna 2023. Tetzlaff itse on saanut useita arvostettuja palkintoja levytyksistään. Hänen soittimensa on saksalaisen soitinrakentajan Peter Greinerin valmistama.

Christian Tetzlaff opettaa säännöllisesti Kronbergin akatemiassa.

www.christiantetzlaff.com

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin ylikapellimestari on Nicholas Collon.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo ja Hannu Lintu. Suurten klassisromanttisten mestariteosten ohella RSO:n ohjelmisto sisältää runsaasti nykymusiikkia ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltioiminen kantanauhoille Yleisradion arkistoon. Kaudella 2021–2022 orkesteri kantaesittää kuusi uutta teosta.

RSO on levyttänyt mm. Mahlerin, Bartókin, Sibeliuksen, Hakolan, Lindbergin, Lutoslawskin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia. Orkesteri on saanut levytyksistään Gramophone-palkinnon kahdesti – Lindbergin klarinettikonserton levytyksestä 2006 sekä Bartókin viulukonserttojen levytyksestä 2018. Muita tunnustuksia ovat mm. BBC Music Magazine Award, Presto Classical ja MIDEM Classical Award. Sibeliuksen sävelrunoja ja lauluja sisältävä levy palkittiin International Classical Music -palkinnolla (ICMA) 2018. GRAMMY-ehdokkaana RSO on ollut 2020 ja 2021 ja kotimaisen EMMA-palkinnon se on saanut 2016 ja 2019. Vuonna 2023 arvostettu Gramophone-lehti valitsi Radion sinfoniaorkesterin Vuoden orkesteri (Orchestra of the Year) -palkintoehdokkaaksi.

RSO:n konsertit lähetetään suorina lähetyksinä Yle Areenassa ja Yle Radio 1:ssä sekä samana iltana viivästettynä Yle Teemalla. Konserttien taltiointeja lähetetään Yle TV1:ssä.

www.yle.fi/rso

Brittiläinen **Nicholas Collon** kuuluu nuoremman polven kysytyimpiin ja arvostetuimpiin kapellimestareihin. Hän aloitti elokuussa 2021 kautensa Radion sinfoniaorkesterin yhdeksäntenä ylikapellimestarina ja jatkaa tehtävässään kesään 2028 asti.

Tärkeällä sijalla Collonin ohjelmasuunnittelussa RSO:ssa ovat kausittain vaihtuvat teemasäveltäjät, joita ovat kaudella 2023–24 Richard Strauss, George Benjamin ja nuoria taiteilijoita esittelevä Tulevaisuus. Collon johtaa kauden aikana RSO:a kausikonserttien lisäksi vierailulla Amsterdamin Concertgebouw -konserttitaloon sekä kotimaan kiertueella lisälmeen, Ähtäriin ja Sastamalaan.

Collon on 2004 perustamansa brittiläisen kamariorkesterin Aurora Orchestran ylikapellimestari. Hän on työskennellyt Haagin Residentie-orkesterissa vuodesta 2016 lähtien, ensin jaetussa pääkapellimestarin (principal conductor) virassa Jan Willem de Vriendin kanssa ja 2018–2021 sen ainoana ylikapellimestarina. Syksystä 2017 lähtien hän on ollut myös Kölnin Gürzenich-orkesterin päävierailija.

Collon on vierailut monien arvostettujen orkesterien johtajana; näitä ovat brittiläisten huippuorkesterien lisäksi mm. Zürichin Tonhalle-orkesteri, Ranskan kansallisorkesteri, Wienin, Tanskan ja Frankfurtin radion sinfoniaorkesterit sekä Minnesotan sinfoniaorkesteri.

Collon johtaa laajaa ohjelmistoa ja on työskennellyt myös oopperakapellimestarina. Hän on johtanut yli 200 uutta teosta, joukossa useita kantaesityksiä ja ensiesityksiä, säveltäjinä mm. Unsuk Chin, Philip Glass, Colin Matthews, Nico Muhly, Olivier Messiaen, Krzysztof Penderecki ja Judith Weir.

Collon levytti kaudella 2022–23 RSO:n kanssa Tarkiaisen, Bacewiczin ja Mahlerin musiikkia. Hänen levytyksistään Aurora Orchestran kanssa tehty Road Trip (Ives, Copland, Adams ja Muhly) voitti 2015 Echo Klassik -palkinnon Klassik ohne Grenzen -sarjassa. Aurora Orchestran ensimmäisenä julkaisuna Deutsche Grammophonille on vuonna 2020 ilmestynyt levy Music of the Spheres (Mozart, Max Richter, Adés, Dowland/Muhly ja Bowie). Hän on lisäksi levyttänyt mm. Haydnia, Ligetiä, Britteniä ja Deliusia sekä Hallé-orkesterin kanssa useita levyjä modernia ohjelmistoa.

Publisher: Chester

Recordings: Helsinki Music Centre, Finland, IV/2022 (Concerto for Orchestra);
IX/2022 (Partita – Live Recording); XII/2022 (Novelette)

Executive Producer: Reijo Kiilunen

Recording Producer: Laura Heikinheimo

Recording Engineers: Anna-Kaisa Kemppi (Concerto for Orchestra; Novelette | Yle);
Antti Pohjola (Partita | Yle); Enno Mäemets

Final Mix and Mastering: Enno Mäemets, Editroom Oy, Helsinki

© & © 2023 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Joel Valkila

Cover photo: Shutterstock

Composer photo: Alamy

Artist photos: Chris Christodoulou (Nicholas Collon);
Giorgia Bertazzi (Christian Tetzlaff)

ALSO AVAILABLE

ODE 1320-5

BBC Music Magazine Awards Nomination
Orchestral album of the year

ODE 1332-5

GRAMMY Nomination
Best Orchestral Performance

For more information please visit www.ondine.net

NICHOLAS COLLON